

Хроника / News

Osvrt na djelatnost rovinjskog KUD-a „Marco Garbin” povodom 80. obljetnice smrti Marca Garbina

Ana Debeljuh Giudici

Ove se godine navršava osamdeset godina od smrti Marca Garbina (1918–1945), glazbenika koji je ostavio snažan trag u kulturnom životu talijanske zajednice Rovinja sredinom prošlog stoljeća i po kojem je nazvano KUD „Marco Garbin”, osnovano 1947. godine. Od tada društvo predstavlja temelj očuvanja talijanske glazbene baštine Istre i grada Rovinja.

Talijanska glazbena kultura u Istri predstavlja jedinstven spoj mediteranskih utjecaja, autohtonih tradicija i višestoljetne multikulturalne baštine. Kao regija na razmeđu slavenskog i romanskog svijeta, Istra je stoljećima bila prostor kulturne sinteze, gdje su se talijanski glazbeni oblici, poput istarskog dvoglasja, *bitinada* i *villotta*, prožimali s utjecajima susjednih slavenskih zajednica. Povijest talijanske glazbene kulture u Istri duboko je ukorijenjena u višestoljetnom suživotu različitih etničkih i kulturnih zajednica na ovome prostoru. Istra, kao regija na razmeđu srednjoeuropskog, mediteranskog i balkanskog kulturnog kruga, bila je kroz stoljeća pod utjecajem mnogih država i naroda, među kojima je talijanska komponenta imala osobito snažan i trajan utjecaj, osobito u priobalnim gradovima poput Pule, Rovinja, Poreča i Umaga (Kalc 2005). U 20. stoljeću, egzodus talijanskog stanovništva nakon Drugog svjetskog rata predstavljao je prijelomnicu, no institucije poput KUD-a „Marco Garbin” odigrale su ključnu ulogu u očuvanju ove baštine.

Obitelj Marca Garbina pripadala je radničkoj klasi. Uz to što je po zanimanju bio soboslikar, Marko Garbin je bio i glazbenik, skladatelj, dirigent. Njegov otac pjevao je u zboru „Manifattura tabacchi”¹, dok je brat, Domenico, bio voditelj zbora. Marco Garbin pjeva, komponira i dirigira, osim

¹ „Manifattura tabacchi” – tvornica duhana u Rovinju. Jedan od kamena temeljaca rovinjskog gospodarstva, I.R. Tvornica duhana Rovinj osnovana je 1872. godine i od tada je ostala jedan od njezinih temeljnih stupova. Ona čini neraskidivo jedinstvo s ekonomskog gledišta, ne samo za grad Rovinj, već i za ostatak istarskog poluotoka.

toga svira i više instrumenata. Umire u dobi od samo dvadeset i sedam godina, 22. srpnja 1945. godine (Giuricin 2024). Njegova prerana smrt ostavlja veliku prazninu, ali i potiče ideju da se ponovno pokrene zbarsko pjevanje. Dvije godine kasnije, 1947. godine, osnovan je KUD „Marco Garbin“, uz djelovanje šezdeset i sedam aktivista koji su bili podijeljeni u skupine limene glazbe, dramske skupine i muški zbor. Godine 1949. je osnovan i mješoviti zbor. Prvi voditelj zbora bio je Umberto Perini. Tokom godina uslijedili su i drugi dirigenti, kao Nedeljko Barszowsky, Giacinto Pouli, Giovanni Dapas, Jerko Gržinčić, Cristoforo Sponza, Erina Sivilotti, Orietta Richter, Domenico Garbin, Gianfranco Veggian, Libero Benussi, Dušan Prašelj, Oriana Vozila, Vlado Benussi, Loredana Cerovac, Tomislav Bišić Pauletić, Giorgio Sugar, Riccardo Sugar, Ana Debeljuh Giudici, te Ronald Braus. Godine 1949. se u Rovinju pričalo isključivo na starom talijanskom (istriotskom) govoru. Pojavila se zatim potreba za očuvanjem talijanskog jezika i kulture, te je osnovan izvršni odbor „Circolo italiano di cultura“, unutar kojeg je KUD „Marco Garbin“ kasnije djelovao. Egzodus stanovništva je drastično narušio etničku sliku grada te je tadašnja etnička većina stanovništva u razdoblju od četiri godine postala manjina. Unatoč svim poteškoćama, zbor „Marca Garbina“ redao je pobjede i prva mjesta na svim natjecanjima. Posebno su se istaknule godine 1956., 1959. i 1963. Godina 1965. je zatim obilježena snimanjem ploče „La viecia batana“ u Zagrebu, sa Lilijanom Budicin Manestar i Antoniom Bartoli kao solistima. Kroz godine društvo je prošlo kroz uspone i padove, a ponovna kriza ga nije mimoišla ni 1970. Te godine se formira novi zbor s čak dva dirigenta: Gianfrancom Veggianom i Liberom Benussijem. Godine 1980. ponovno se vraća i ženski zbor, podižući glazbenu kvalitetu izvođenja. Na repertoaru se tada nalaze i skladbe Rossinija, ali i lokalnih majstora – Gržinčića, Benussija, kao i plodovi suradnje Zaninija i Prašelja.

Možda najvažnije razdoblje dolazi 1985. godine, kada se društvo okrenulo autohtonoj folklornoj glazbi. Zbor se podijelio na mušku i žensku sekciju, s ciljem očuvanja i izvođenja izvornih pjesama: *bitinade*, *arie da nuoto* i *arie da cuntràda*. Vodili su ih Vlado Benussi i Riccardo Sugar, a iz tog su razdoblja proizašla i dva dragocjena djela: *Rovigno canta* i *O bella Rovigno*. Kroz godine je KUD rastao, širio se i uključivao nove generacije. Osim glavnih zborova, djelovale su i grupe kao što su: dječji i mladi solisti („mini“ i „midi“), skupina „Butiamoli in canto“, folklorna grupa „Batana“, dječji zbor „Batanola“, kao i zbor talijanskog vrtića „Naridola“. Posebno su važni postali i kulturni događaji „Appuntamenti rovinnesi“ i „Serate in famiglia“, koji su upisali KUD u srca mnogih generacija.

Tijekom dugog postojanja KUD-a „Marco Garbin“ djelovale su i grupe limene glazbe, plesne i mandolinske skupine, dramske skupine, zbor i folklor. Rovinjski je KUD katkad imao i soliste ili manje grupe pjevača koje bi služile za određene prilike. Dugo je djelovao i quartet „Le quattro colonne“, prvo u

sastavu Gianfranco Veggian, Libero Benussi, Vlado Benussi i Livio Dandolo, a od 1973. godine su u sastavu bili Vlado Benussi, Gianfranco Veggian, Riccardo Sugar i Germano Ettore. Danas je formirana nova grupa, pod nazivom „Le nuove quattro colonne”, u sastavu Alessio Giuricin, Antonio Curto, Luka Nreka i Teodor Tiani. Danas, KUD „Marco Garbin” nije samo društvo – ono je duh Rovinja koji i dalje pjeva, ustrajan u očuvanju svojega jezika, kulture i baštine. Trenutni članovi zborova i folklorne skupine su: Korina Šuran, Radmila Hrelja, Daniela Bišić, Ana Brajnović Santin, Fulvia Chiurco Damuggia, Armida Sponza Ettore, Marisa Poretti, Fulvia Bellussi Modrušan, Kristina Krevatin Matas, Caterina Benussi Rocco, Patrizia Sfattina Jurman, Martina Kmačić Šerfez, Natalia Anna Martinčić, Jasna Bačić Sponza, Marinella Percovich Bašić, Angela Preden Vidotto, Ondina Črnac Schiozzi, Marisa Veggian, Hellen Kallevik, Riccardo Sugar, Massimo Ferrara, Sergio Ferrara, Alessio Giuricin, Guido Dapiran, Branimir Poropat, Gianfranco Santin, Gianantonio Santin, Teodor Tiani, Matija Sorgo, Simone Polo, Loris Del Cont, Petar Macura, Germano Ettore, Antonio Curto, Dorian Quarantotto, Riccardo Vidotto, Andrea Venier, Luka Nreka.

KUD „Marco Garbin”. Fotografija iz foto-arhive Pučkog otvorenog učilišta Rovinj–Rovigno (POUR)

Rovinj predstavlja posebno mjesto koje gaji jedinstvene vokalne glazbene strukture koje se prenose generacijama. Ističu se *bitinade*, *arie da nuoto* i *arie da cuntràda*, kao tri specifična oblika višeglasnog pjevanja koje oblikuju kolektivni identitet grada. Glazbena baština talijanske Istre nerazdvojivo je povezana s istriotskim (autohtonim romanskim dijalektom) i

istrovenetskim dijalektom. Pjesme na *ruvignis*² (rovinjskom dijalektu), poput *La viecia batana*, nisu samo glazbeni izričaji, već i lingvistički eksponati. Kroz glazbu, talijanska zajednica održala je kulturni kontinuitet usprkos političkim promjenama, što potvrđuje i UNESCO-ova zaštita istarskog dvoglasja (2009). Uspio se zadržati jedinstveni etničko-lingvistički identitet kojeg ni razna kulturno-društvena događanja u zemlji, kao ni bolesti i pošasti, nisu mogle promijeniti.

Tradicija pjevanja, a pogotovo *bitinàda*, oduvijek se prenosila s naraštaja na naraštaj. *Bitinada* je višeglasna pjesma koja nastaje u obliku „instrumentalne imitacije“. Jedna je glavna linija koja ujedno ima ulogu izgovaranja teksta, a podupiru je i glasovima prate drugi izvođači s onomatopejskim slogovima u intervalima terce i kvinte, slijedeći harmonijsku tonalitetnu logiku. *Bitinàda* (ili *mattinada*, što znači „jutarnja pjesma“) tipičan je rovinjski način pjevanja, koji nije zastupljen u drugim mjestima istarskog poluotoka ili susjednih regija. Te se iste pjesme u novije vrijeme pjevaju i na rovinjskom dijalektu (istriotskom). Pjesma je nastala imitacijom i oponašanjem glazbenih instrumenata, a prateći glasovi mogu slijediti jednog ili više solista. Na temelju osnovne harmonije imitiraju se žičani instrumenti kao što su gitara i kontrabas, ili, u nekim posebnim varijacijama, zvuk havajske gitare, klarineta i trube, a jednu obaveznu melodijsku liniju drži bas. Smatra se da takav način pjevanja potječe iz pučke tradicije, iz svakodnevnice ribara koji se nisu mogli koristiti rukama za sviranje dok su čistili ili krpali mreže, pa su se dosjetili imitiranja instrumenata glasom. Obično se pjeva u tročetvrtinskoj mjeri brzim tempom. Vlado Benussi (2012), u djelu *Si bitinade d'ucasion...*, detaljno analizira rovinjske *bitinade* kao glazbeni fenomen koji nema paralele u drugim dijelovima Istre.

Glazba pripada posve temperiranom sustavu i izrazito je mediteranskog obilježja, osim posebne vrste tradicijskih pjesama pod nazivom *villotte a discanto*. Ta vrsta pjesme temelji se na raznim modusnim strukturama u kojima dva solistička glasa djeluju s relativnom ritamskom autonomijom i stvaraju različite intervalske odnose; završetak je obično u unisonu ili oktavi. Velika se važnost polaže na ornamentalnost i bogatstvo melizama te na oznake trajanja kadenciranih nota. *Villotta* je arhaični oblik pjevanja pjesama; pjevaju je u paru muški, ženski i mješoviti glasovi. Vjerojatno je jedan od najstarijih oblika srednjovjekovnoga dvoglasnog pjevanja u Europi, iako je danas gotovo potpuno nestao. U Istri postoje *villotte* pod različitim imenima i glazbenim obilježjima (*butunada* u Rovinju, *canto a la pera e a la longa* u Galižani, *bassi* u Vodnjanu i Balama). Tekstovi *villotta* obično su lirske i satirične prirode (neki put erotski, a katkad i eksplicitno seksualni).

² *Ruvignis* – naziv potječe iz 1891. (A. Coana), a prva tiskana izdanja pisana na *ruvignis*-u se pojavljuju tek 1986. godine.

Dvoglasni napjevi *villotte a discanto* izvodili su se kao samostalni napjevi ili su bili dio ženidbenog obreda (opera *Nozze istriane*, A. Smareglia).

Aria da nuoto i *aria da cuntràda* najvjerojatnije su preuzete iz drevnih duhovnih hvalospjeva (Starec, 2004: 160). *Da nuoto* bi na standardnom talijanskom značilo *di notte* (navečer), jer su obično pjevane u večernjim satima. To su troglasne muške pjesme koje se izvode potihom, katkad *pianissimo*, kao serenada pod balkonom ljubljene djevojke. Pjesmu u pravilu izvode tri pjevača, troglasno, a njima se može pridružiti i četvrti glas koji udvostručuje donju dionicu. Melodije se pjevaju gotovo u šaptu, a dva gornja glasa koriste se i visokim registrima (pjevaju u falsetu). *Aria da cuntràda* (*cuntrada* – ulica) sažima repertoar pjesama što su ih pjevale žene po ulicama, trgovima ili ispred kućnog praga, u starom dijelu grada dok su šivale, plele ili vezle. *Arie da cuntràda* su najčešće izvođene u javnom prostoru – malim trgovima, na raskrižjima ulica ili dvorištima. Ove su forme često bile prvi kontakt mladih Rovinjaca s višeglasjem.

Za tekstove pjesama mahom su se upotrebljavali talijanski dijalekti (većinom istromletački, manjim dijelom istriotski). Na istriotskom su uglavnom pisane najstarije tradicijske pjesme. Brojne su skladbe koje su napisali Rovinjci, većinom prema tekstovima lokalnih dijalektalnih pjesnika, koji nastavljaju obogaćivati repertoar autorskih pjesama. Ovaj tip pjevanja izvodio se najčešće u društvu, često nakon rada, u neformalnim prigodama, a njegov duh najbolje je sažet u riječima Vlade Benussija (2012), koji ističe da *bitinade* nisu samo način pjevanja, nego način postojanja u zajednici. U svojoj znanstvenoj analizi, Ilinović (2024) napominje da je njihova struktura prenošena usmenom tradicijom, te svjedoči o dubokoj kulturnoj povezanosti i o složenoj muzikalnosti koja se razvijala bez glazbenog obrazovanja.

Zajednički svim ovim glazbenim formama je snažan osjećaj entiteta i pripadnosti. One najčešće nastaju u konobama, kalama – ulicama, kantunima ili na brodovima, te predstavljaju svakodnevicu Rovinja. Naučeni ritam ili harmonija su rezultat iskustva, slušanja i, najviše, zajedničkog sudjelovanja u pjevanjima. *Bitinada* obično uključuje više od petnaest pjevača, dok se *arie da nuoto* i *da cuntràda* mogu pjevati i u manjim vokalnim grupama. Zahvaljujući KUD-u „Marco Garbin” ove su vokalne forme reinterpreterane i očuvane. Sakupljeni su zapisi, notni materijali i audiovizualne snimke. Benussi (2012) posebno naglašava važnost dokumentiranja tekstova, jer često uključuju improviziranje i aktualne sadržaje – komentiraju društvena zbivanja, ljubavne zgode i svakodnevne dogodovštine. Ova vrsta tradicije je otvorena za nove generacije koje će, vjerojatno u nešto drugačijem obliku, pjevati u duhu Rovinja.

Kroz sedamdeset i osam godina postojanja, Kulturno-umjetničko društvo „Marco Garbin” iz Rovinja potvrdilo je svoju ključnu ulogu u očuvanju i revitalizaciji talijanske glazbene baštine Istre. Glazbene prakse KUD-a su

pokazala da su pjevanje u istriotskom dijalektu ili izvođenje *arie da cuntràda* živi idiomi koji se prilagođavaju suvremenom kontekstu. Unatoč izazovima poput egzodusa i globalizacije, Društvo je uspjelo održati kontinuitet tradicije kroz edukaciju mladih, suradnju sa školama i inovativne programske formate.

Marco Garbin *nije samo društvo – ono je glas Rovinja koji odzvanja kroz vrijeme, podsjećajući da kultura živi samo ako je pjevamo zajedno.*

Bibliografija

- Benussi, V. (2012). *Si bitinade d'ucasion...: Le bitinade rovinnesi tra tradizione e attualità*. Rovinj: Zavičajna naklada „Žakan Juri”.
- Giuricin, A. (2024). *La tradizione vocale rovinnese ieri e oggi: Uno studio antropologico-musicale del canto popolare a Rovigno d'Istria dal 1966 al 2024*. (diplomski rad). Università di Pavia, Dipartimento di Musicologia e Beni Culturali di Cremona, Pavija, Italija.
- Ilinović, G. (2024). *Folklorna glazba grada Rovinja* (završni rad). Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Rijeka, Hrvatska. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:236096> (5. 6. 2025.)
- Kalc, A. (2005). *Migracije i identitet: Etnokulturni identiteti u Istri*. Pula: Institut za migracije i narodnosti.

Ana Debeljuh Giudici

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula /

Faculty of Educational Sciences, Jurij Dobrila University of Pula

E-mail: andebeljuh@unipu.hr

<https://orcid.org/0009-0003-7065-9919>

Примљено/Received: 3. 11. 2025.

Прихваћено/Accepted: 5. 11. 2025.